

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ МОЛОДІ В УКРАЇНІ: СТАТИСТИЧНИЙ ВИМІР ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

У статті проаналізовано сучасний стан фінансової культури молоді в Україні на основі статистичних даних національних і міжнародних досліджень, проведених за методологією ОЕСР. Оцінено рівень фінансової грамотності молодіжної вікової групи, визначено соціально-економічні чинники формування фінансових знань, навичок і поведінки. Узагальнено зарубіжний досвід реалізації програм фінансової освіти та обґрунтовано можливості його адаптації для підвищення фінансової культури молоді в сучасних умовах України.

Ключові слова: фінансова культура; фінансова грамотність; молодь; фінансова освіта; методологія ОЕСР; статистичний аналіз; зарубіжний досвід; фінансова поведінка.

Вступ. Фінансова грамотність є невід'ємною частиною сучасного суспільства, адже вона безпосередньо впливає на якість життя кожного громадянина та економічний розвиток країни. Вміння розпоряджатися власними фінансами, ухвалювати обґрунтовані рішення щодо заощаджень, інвестицій і кредитування є критично важливими для добробуту як окремої людини, так і суспільства загалом. В Україні рівень фінансової грамотності залишається на досить низькому рівні, що підтверджується численними дослідженнями міжнародних та національних організацій [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування шляхів підвищення рівня фінансової грамотності та ділової активності молоді знаходить своє відображення у працях вітчизняних вчених, зокрема Домбровська С., висвітлює сучасні методи формування фінансової грамотності населення [1], Ярова Ю. досліджує вплив фінансової грамотності на соціально-економічні процеси [2], Сидор І. та Сидор Т. розглядають фінансову грамотність

населення як запоруку фінансової безпеки держави [3], Повод Т. визначає фінансову грамотність населення як пріоритетну умову успішного розвитку держави [4], а Тімошенко Н., Гнидюк І., Маршук Л. стратегічним напрямом розвитку фінансового сектору України визначають фінансову інклюзію [5]. Проте проблематика висвітлення шляхів підвищення фінансової грамотності молоді як пріоритетного напрямку розвитку фінансової сфери є недостатньо вивченою та потребує подальших досліджень. Актуальність теми визначається тими викликами, з якими стикається молодь у сучасних умовах різноманіття фінансових інструментів і послуг, представлених на ринку.

Постановка завдання. Метою статті є оцінювання сучасного стану фінансової культури молоді в Україні на основі статистичних даних національних і міжнародних досліджень, а також визначення основних проблем і чинників, що впливають на рівень фінансової грамотності молодого покоління. Для досягнення поставленої мети у статті передбачено виконання таких завдань: проаналізувати динаміку індексу фінансової грамотності населення України з акцентом на молодіжну вікову групу; узагальнити результати досліджень фінансової компетентності учнів та молоді; виявити соціально-економічні детермінанти формування фінансової культури; дослідити зарубіжний досвід реалізації програм фінансової освіти; обґрунтувати можливості адаптації ефективних міжнародних практик для підвищення рівня фінансової культури молоді в Україні.

Викладення основного матеріалу. Комплекс знань, умінь і навичок щодо управління власними фінансами становить основу фінансової грамотності та формує фінансові компетентності людини. В умовах повномасштабної війни, яку Росія розпочала проти України 24 лютого 2022 року, здатність приймати обґрунтовані фінансові рішення допомагає українцям забезпечити власну безпеку, фінансову стійкість родини та стабільність бізнесу.

Загальноновизнаним у міжнародній практиці та зафіксоване в офіційних документах окремих країн і Європейської комісії є визначення терміну «фінансова грамотність», запропоноване ОЕСР, [6] як комплексу знань, вмінь, навичок, ставлення та поведінки людини, потрібних для ухвалення обґрунтованих фінансових рішень і для досягнення в результаті особистого фінансового добробуту.

Фінансово грамотні громадяни ефективно використовують власні ресурси, володіють навичками раціонального споживання,

заощадження та інвестування, дбають про захист свого майна. Вони контролюють особисті й сімейні фінанси, своєчасно виявляють шахрайські схеми, відповідально управляють боргами та ризиками, мають достатній рівень заощаджень для покриття витрат у разі втрати основного доходу чи інших непередбачених обставин, а також завчасно забезпечують гідні умови життя у старшому віці. Водночас, люди з вищим рівнем фінансової грамотності краще розуміють, як функціонують економіка та фінансовий сектор країни, що дає змогу всебічно аналізувати ситуацію перед ухваленням рішень. Якість фінансових рішень безпосередньо впливає на добробут людини, її родини та можливості подальшого розвитку.

Важливими джерелом даних про поточний стані тенденції розвитку фінансової грамотності населення України є дослідження рівня фінансової грамотності. Таке дослідження, що проводиться за сприяння USAID (останнє дослідження [7] – серпень 2021 року), дає змогу розрахувати індекс 12 фінансової грамотності населення України та порівняти одержані результати з результатами інших країн, які брали участь у подібних опитуваннях ОЕСР у 2020 році [8] та 2016 році [9], а також із попередньою хвилею дослідження в Україні в грудні 2018 року [10].

Під час опитування використовувалася методика ОЕСР: комплексно оцінювалися фінансові знання, ставлення до вирішення різноманітних питань з управління особистими фінансами та фінансова поведінка населення. У дослідженні 2021 року взяли участь 2 040 жителів України віком від 18 до 79 років.

Згідно з дослідженнями, проведеними у 2021 році, рівень фінансової грамотності населення України підвищився за менш ніж три роки. Індекс фінансової грамотності збільшився на 6% – із 11,6 бала (це 55% від його максимального значення – 21 бал) до 12,3 бала (це 58% від максимального значення) – і наблизився до середнього значення для країн, які брали участь у двох останніх опитуваннях ОЕСР та схожі з Україною за соціально-економічними умовами розвитку (рисунок).

Водночас за рекомендаціями ОЕСР мінімальний цільовий рівень індексу фінансової грамотності становить 14 балів (або 67% від його максимального значення). Відповідний рівень засвідчує наявність у населення базового набору знань, умінь і навичок, потрібних для ефективного управління особистими фінансами.

Недостатня фінансова грамотність – актуальна проблема для багатьох громадян України. Низький рівень індексу фінансової грамотності спостерігається в усіх без винятку регіонах України, серед жінок і чоловіків, у міській та сільській місцевостях.

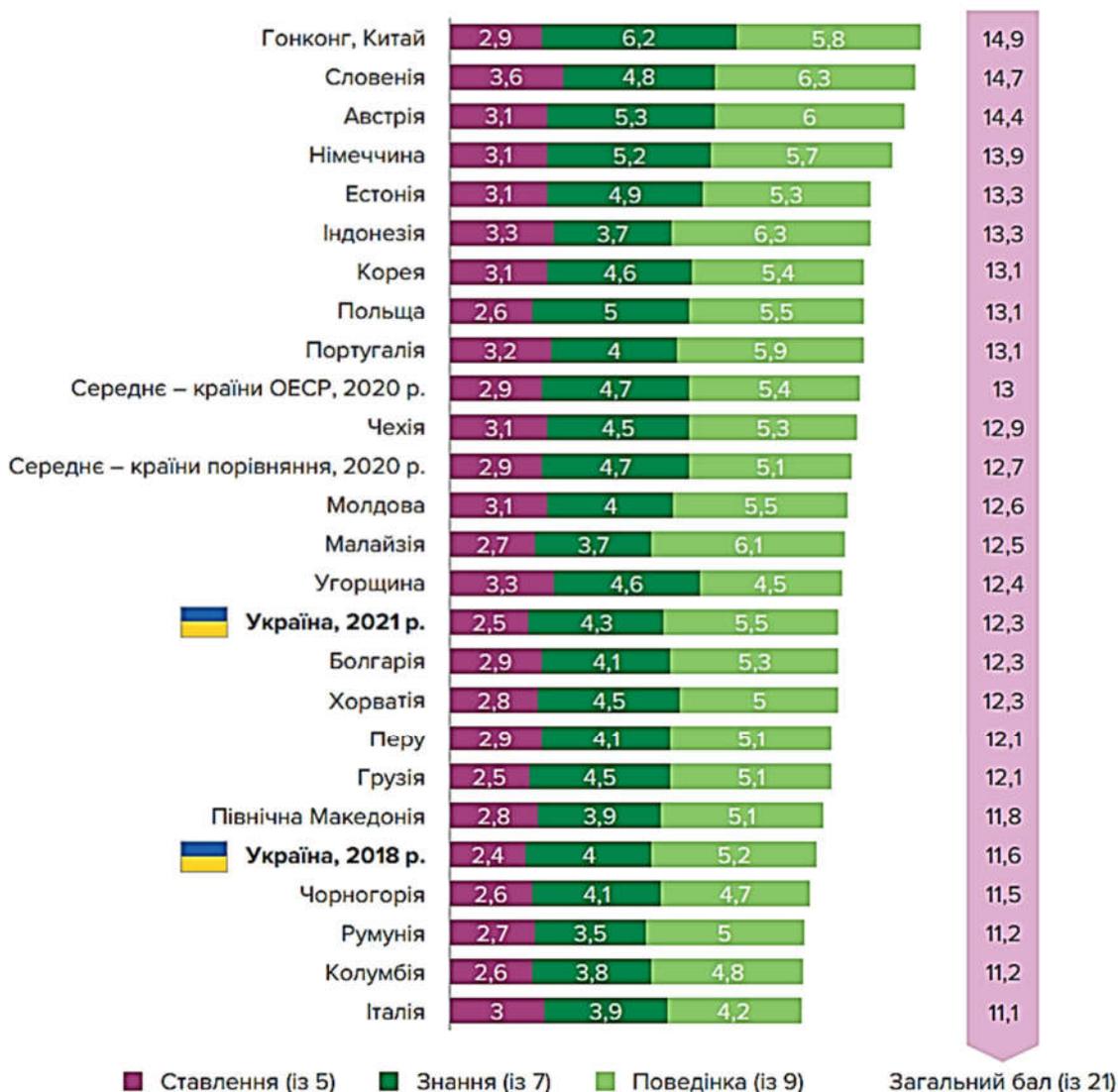

Рисунок. Індекс фінансової грамотності: Україна та інші країни, бали [11]

В Україні різниця між рівнем фінансової грамотності чоловіків і жінок незначна (12,3 бала та 12,2 бала відповідно). У 2021 році серед чоловіків був трохи кращий результат за загальним індексом фінансової грамотності та за такими компонентами, як знання і ставлення, а серед жінок – за поведінкою.

Водночас в Україні зберігаються суттєві відмінності у фінансовій грамотності різних вікових груп населення. Серед населення 18–79

років найменш фінансово освіченою є молодь у віці 18–24 роки (особливо 18–19 років).

Ця група населення ще не встигла набути належного життєвого досвіду, що компенсував би дефіцит фінансових знань, а також здебільшого не мала можливості вивчати основи фінансової грамотності в школі. Поряд із молоддю низький рівень фінансової грамотності у населення, старшого за 60 років. Цій групі населення важче впоратися з фінансовими шоками, вибудувувати довгострокові фінансові плани, захищатися від шахрайства, адаптуватися до макроекономічних змін, упровадження новітніх технологій та дистанційного формату отримання фінансових послуг.

Загалом кращий результат за всіма компонентами індексу фінансової грамотності був у населення з більшими доходами, вищою освітою, наявністю заощаджень, яке користується різноманітними фінансовими послугами та сучасними інформаційними технологіями.

У 2024 році Національний банк України разом із громадською організацією Junior Achievement Ukraine уперше провели масштабне дослідження рівня сформованості компетентності «Підприємливість та фінансова грамотність» серед учнів 10-х класів. Це дослідження є важливим, адже воно дозволяє оцінити, наскільки школярі готові до впровадження нового навчального предмета з фінансової грамотності.

Опитування проводилося у квітні 2024 року Українським інститутом соціальних досліджень імені О.Яременка, а вибірку сформував Інститут освітньої аналітики. Участь у дослідженні взяли 97 шкіл із 19 областей України та міста Києва. Загалом було опитано 3139 учнів віком від 14 до 17 років. Головною метою було визначити рівень знань та практичних умінь підлітків до того, як з 2025–2026 навчального року предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» стане обов'язковим для всіх учнів 8-х класів, а у 2026–2027 роках – для 9-х класів. Наступний цикл дослідження заплановано на 2027 рік, що дасть змогу порівняти результати та оцінити ефективність викладання нового предмета.

У межах роботи учням запропонували виконати 21 кейсове завдання, створене за структурою міжнародного дослідження PISA з фінансової грамотності. Крім цього, вони відповіли на 20 анкетних запитань для визначення чинників, що впливають на їхній рівень фінансової компетентності. Отримані результати показали, що середній показник правильних відповідей становить 46,6%, що

відповідає приблизно 3 балам за 12-бальною шкалою. Це свідчить про початковий рівень фінансової грамотності серед українських підлітків. Найвищі результати продемонстрували учні Дніпропетровської області (57,4%), Івано-Франківської області (53,7%) та міста Києва (50,4%). Найнижчі показники зафіксували в Кіровоградській (37,4%), Миколаївській (39,7%) та Чернівецькій (41,4%) областях. Також виявлено, що дівчата в середньому виконали завдання краще – 47,4%, тоді як хлопці – 45,6%. Учні міських шкіл показали результат у 48%, а школярі з сільської місцевості – лише 40%. Дослідження також довело, що фінансова грамотність підлітків підвищується завдяки:

- досвіду користування фінансовими продуктами (ведення бюджету, заощадження, планування витрат);
- регулярному обговоренню фінансових питань у родині;
- самостійному навчанні через книги, онлайн-ресурси та медіа.

При цьому понад 77% опитаних учнів вважають необхідним обов'язкове вивчення фінансової грамотності в школі. Це підтверджує їхнє розуміння важливості фінансової освіти для майбутнього.

Програми з підвищення фінансової грамотності сьогодні реалізуються у багатьох країнах світу. Їх впроваджують як державні установи, так і приватні компанії та громадські організації. Це питання стає пріоритетним не лише для країн із економікою, що розвивається, а й для розвинених держав. Кількість програм, стратегій та політик у цій сфері постійно зростає. Наприклад, у Європі діє понад 200 програм фінансової освіти населення. Успішні національні проєкти були створені у США, Великій Британії, Німеччині та Австрії, а серед країн із ринками, що розвиваються, – у Болгарії, Словенії та Польщі.

Фінансова освіта населення реалізується через різні напрями та заходи, які враховують специфіку цільових аудиторій [12]:

1. Участь бізнесу у підвищенні фінансової грамотності спрямована на молодь, студентів, школярів та їхніх батьків, а також на соціально вразливі групи. Компанії фінансують програми через гранти, співпрацюють із некомерційними організаціями, створюють спеціальні фонди та інститути, залучають співробітників до проведення семінарів і розробки навчальних курсів. Прикладом є програми Citigroup (комікси для дітей, уроки з іпотеки), HSBC (Global Education Program), Bank of America – Merrill Lynch (Investing Pays Off), а також Visa, яка створила навчальні матеріали та гру «Фінансовий футбол».

2. Фінансова грамотність для молоді та школярів реалізується через включення економічних аспектів у шкільні програми, створення гуртків та спеціалізованих курсів. У Великій Британії діє понад 500 програм, серед яких дисципліна «Особисті гроші». В Австралії працює програма «Understanding Money», а у Франції – асоціація «Фінанси і педагогіка». У США фінансова грамотність інтегрована у всі школи, а також існує сайт Children Financial Network.

3. Фінансова грамотність для малозабезпечених верств населення поєднує навчання управлінню грошима із стимулюванням підприємницького духу. У США реалізуються проекти «Свобода від голоду», «Мікрофінансові можливості» та «Плануй своє майбутнє». Також створено спеціальні підручники для малозабезпечених.

Дистанційне навчання забезпечує доступ до фінансової освіти для всіх охочих. У США діє Інститут фінансової грамотності, який пропонує програми з бюджетування, управління кредитами та боргами, страхування й інвестицій.

Національні програми фінансової грамотності охоплюють населення всіх вікових категорій. У багатьох країнах центральні банки отримали мандат на організацію таких програм. Вони створюють інститути фінансової освіти, онлайн-платформи, випускають навчальну літературу та проводять тестування рівня фінансової грамотності з видачою сертифікатів. У розвинених країнах такі програми є обов'язковим елементом державної політики. У багатьох країнах такі програми є добровільними та реалізуються у рамках як формальної, так і неформальної освіти. Більшість держав – членів ОЕСР проводять національну політику розвитку фінансової освіти, часто у форматі державно-приватного партнерства.

Водночас ефективність цих програм не завжди однакова. У деяких дослідженнях підтверджено позитивний зв'язок між фінансовою освітою та рівнем фінансової грамотності населення. Проте є й випадки, коли результати виявилися неоднозначними: не завжди спостерігається зміна фінансової поведінки або чітка залежність між навчанням та практичними навичками. Це свідчить про те, що фінансова освіта потребує постійного вдосконалення та адаптації до потреб різних груп населення. Таким чином, зарубіжний досвід показує, що фінансова освіта може реалізовуватися через різні канали – від бізнесу та шкіл до національних стратегій. Це підтверджує важливість комплексного підходу до формування фінансової культури населення.

Висновки. Попри певне зростання загального рівня фінансової грамотності населення України, молодь залишається однією з найменш фінансово підготовлених соціально-вікових груп. Дані національних та міжнародних досліджень свідчать про наявність системних проблем у формуванні фінансових знань, практичних навичок і відповідальної фінансової поведінки серед молодих людей, що посилюється економічною нестабільністю, наслідками повномасштабної війни та швидкою цифровізацією фінансових послуг. Виявлено значний вплив таких чинників, як рівень доходів, освіта, місце проживання, досвід користування фінансовими продуктами та фінансова соціалізація в родині.

1. Видання My finance. URL: <https://myfinance.co.ua/> (дата звернення: 12.10.2025).
2. Домбровська С. О. Сучасні методи формування фінансової грамотності населення України. *Освітня аналітика України*. 2022. № 3 (19). С. 5–14.
3. Ярова Ю. М. Фінансова грамотність населення та розвиток національної економіки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. Вип. 20. Т. 2. С. 61–68.
4. Сидор І., Сидор Т. Фінансова безпека країни через призму фінансової грамотності громадян. *Світ фінансів*. 2024. № 4 (81). С. 60–74.
5. Повод Т. Фінансова грамотність населення як пріоритетна умова успішного розвитку держави. *Таврійський науковий вісник. Сер. Економіка*. 2021. № 9. С. 84–90.
6. European Commission, Report on the results of the feasibility assessment for the development of a financial competence framework in the EU. 2021. URL: https://finance.ec.europa.eu/document/download/8b504dd6-3bef-479f-872d-72105f0bb058_en?filename=210408-report-financialcompetence-framework_en.pdf (дата звернення: 02.10.2025).
7. USAID, Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні / Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4. (дата звернення: 04.10.2025).
8. OECD, OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy. 2020. URL: www.oecd.org/financial/education/launchoftheoecdinfeglobalfinancialliteracysurveyreport.htm. (дата звернення: 06.10.2025).
9. OECD, OECD/INFE 2016 International Survey of Adult Financial Literacy Competencies. 2016. URL: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-survey-adult-financial-literacy-competencies.htm>. (дата звернення: 06.10.2025).
10. USAID, Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні / Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». 2019. URL: https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf (дата звернення: 12.10.2025).
11. Складено на основі USAID, Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні / Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4. (дата звернення: 12.10.2025).
12. Бізнес інформ. Підвищення фінансової грамотності населення: зарубіжний досвід. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2022&abstract=2022_1_0_59_67. (дата звернення: 16.10.2025).

REFERENCES:

1. Vydannia My finance. URL: <https://myfinance.co.ua/> (data zvernennia: 12.10.2025).
2. Dombrovska S. O. Suchasni metody formuvannia finansovoi hramotnosti naselennia Ukrainy. *Osvitnia analityka Ukrainy*. 2022. № 3 (19). S. 5–14.
3. Yarova Yu. M. Finansova hramotnist naselennia ta rozvytok natsionalnoi ekonomiky. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*. 2024. Vyp. 20. T. 2. S. 61–68.
4. Sydor I., Sydor T. Finansova bezpeka krainy cherez pryzmu finansovoi hramotnosti hromadian. *Svit finansiv*. 2024. № 4 (81). S. 60–74.
5. Povod T. Finansova hramotnist naselennia yak priorytetna umova uspishnogo rozvytku derzhavy. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Ser. Ekonomika*. 2021. № 9. S. 84–90.
6. European Commission, Report on the results of the feasibility assessment for the development of a financial competence framework in the EU. 2021. URL: https://finance.ec.europa.eu/document/download/8b504dd6-3bef-479f-872d-72105f0bb058_en?filename=210408-report-financialcompetence-framework_en.pdf (data zvernennia: 02.10.2025).
7. USAID, Finansova hramotnist, finansova inkluziia ta finansovyi dobrobut v Ukraini/Proekt USAID «Transformatsiia finansovoho sektoru». 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4. (data zvernennia: 04.10.2025).
8. OECD, OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy. 2020. URL: www.oecd.org/financial/education/launchoftheoecdinfeglobalfinancialliteracysurveyreport.htm. (data zvernennia: 06.10.2025).
9. OECD, OECD/INFE 2016 International Survey of Adult Financial Literacy Competencies. 2016. URL: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-survey-adult-financial-literacy-competencies.htm>. (data zvernennia: 06.10.2025).
10. USAID, Finansova hramotnist, finansova inkluziia ta finansovyi dobrobut v Ukraini / Proekt USAID «Transformatsiia finansovoho sektoru». 2019. URL: https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf (data zvernennia: 12.10.2025).
11. Skladeno na osnovi USAID, Finansova hramotnist, finansova inkluziia ta finansovyi dobrobut v Ukraini / Proekt USAID «Transformatsiia finansovoho sektoru». 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4. (data zvernennia: 12.10.2025).
12. Biznes inform. Pidvyshchennia finansovoi hramotnosti naselennia: zarubizhnyi dosvid. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2022&abstract=2022_1_0_59_67. (data zvernennia: 16.10.2025).

Podlevska O. M. ^[1: ORCID ID: 0000-0003-4979-9282],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Krasovska Y. V. ^[1: ORCID ID: 0000-0002-5786-3267],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor

FINANCIAL CULTURE OF YOUTH IN UKRAINE: A STATISTICAL PERSPECTIVE AND IMPLEMENTATION OF FOREIGN EXPERIENCE

Financial culture plays a crucial role in ensuring individual well-being,

social stability and sustainable economic development. In modern conditions, young people face an increasing variety of financial products and services, which requires not only basic financial knowledge but also well-developed financial behaviour and decision-making skills. In Ukraine, the issue of financial culture formation among youth has become particularly acute due to economic instability, digitalisation of financial services and the challenges caused by the full-scale war.

The purpose of the article is to assess the current level of financial culture among young people in Ukraine based on statistical data and to identify opportunities for improving financial education through the implementation of foreign experience. The study is based on the analysis of national and international surveys conducted according to the OECD methodology, including data from USAID-supported research and recent assessments of financial competence among Ukrainian school students.

The results indicate that despite a gradual increase in the overall financial literacy index, young people aged 18–24 demonstrate the lowest level of financial knowledge and skills compared to other age groups. Significant disparities are also observed depending on income level, education, place of residence and access to financial services. The article highlights that insufficient financial culture limits young people's ability to manage personal finances effectively, withstand financial shocks and plan for the long term.

Special attention is paid to international practices of financial education, including national strategies, school-based programs, business initiatives and digital learning platforms implemented in developed and emerging economies. The study concludes that adapting successful foreign approaches to Ukrainian realities requires a comprehensive, multi-level policy involving the state, educational institutions, financial sector participants and families. Strengthening financial culture among youth is considered a key prerequisite for enhancing financial resilience and long-term socio-economic development in Ukraine.

Keywords: financial culture; financial literacy; youth; financial education; OECD methodology; statistical analysis; foreign experience; financial behaviour.

Отримано: 27 жовтня 2025 року
Прорецензовано: 01 листопада 2025 року
Прийнято до друку: 18 грудня 2025 року